

QORUQ VƏ

YASAQLIQLARIMIZ

GÖYƏRCİN

8

Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti İlham Əliyev

Əziz balalar, bu il Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə "Ekologiya ili" elan edilmişdir. Məlumat üçün xatırladıq ki, "eko" yunan sözü olub, mənası məskən, vətən anlamına gəlir.

Siz bilirsiniz ki, zəngin təbiətli Azərbaycanımız füsunkar bir diyardır. O, gözəlliklər məskənidir. Təəssüf ki, Qarabağ meşələri, Ağdamın, Füzulinin, Cəbrayılın, Laçının, Zəngilanın, Qubadlının bərəkətli torpaqları düşmən tapdağı altındadır. Xalqımızın əvəzsiz təbii sərvətləri çapılıb talanır. Azğınlaşmış düşmənlər meşələrimizi, əkin və biçənək sahələrimizi, kövsənlərimizi tez-tez od vurub yandırır. Biz torpaqlarımızı düşmənlərdən xilas etməli, onu yenidən gülüstana döndərməliyik.

Təbiəti öyrənmək, onu qorumaq, zənginləşdirmək hamının borcudur. Elə bu məqsədlə də yurdumuzda bir sıra qoruqlar, yasaqlıqlar yaradılmışdır. Uzun illərdir ki, təbiətimiz, onun ayrılmaz parçası olan meşələr, nadir bitkilər, heyvanlar, quşlar dövlət tərəfindən qorunur.

Yasaqlıq müəyyən ərazinin hər hansı komponentinin, məsələn, bitkisinin, heyvan növünün, balıqlarının, gölünün, mağarasının, eləcə də təbiət kompleksinin müvəqqəti qorunması üçün ayrılmış sahəyə deyilir. Qoruqlardan fərqli olaraq yasaqlıqlarda müəyyən təsərrüfat işlərinin icrasının icazə verilir. Deməli, yasaqlıq müəyyən məqsədlə yaradılmış müvəqqəti qorudur.

Əziz balalar, bu topluda sizə yurdumuzdakı qoruqlar, yasaqlıqlar haqqında məlumat verməyi qarşımıza məqsəd qoymuşuq. Bundan başqa kitabı oxuyanda canlı təbiət haqqında bir sıra maraqlı faktlarla da tanış olacaqsınız. Məlumat üçün deyək ki, kitabı uşaqlar üçün işləyərək görkəmli Azərbaycan alimi, akademik Həsən Əliyevin tədqiqatlarından bəhrələnmişik.

Rafiq Yusifoğlu

"Göyərçin" in kitabxanası "Göyərçin" in kitabxanası "Göyərçin" in kitabxanası "Göyərçin" in kitabxanası

QORUQ VƏ YASAQLIQLARIMIZ

"Göyərçin" in kitabxanası

Bakı - 2010

"Göyərçin" in kitabxanası "Göyərçin" in kitabxanası "Göyərçin" in kitabxanası "Göyərçin" in kitabxanası

Ən böyük və ən güclü pişik növü pələngdir.

Bayquş mavi rəngi görə bilən yeganə quşdur.

Cüyürlərin rəngi yayda kübrən, qışda boz olur.

GÖYGÖL QORUĞU

Azərbaycanda bir-birindən gözəl göllər vardır: Maralgöl, Qaragöl, Zəligöl, Ağgöl, Şamlı göl... Göygöl qoruğu Azərbaycanın ilk dövlət qoruğudur. Bu qoruq 1925-ci ildə yaradılıb. Sonra bir neçə dəfə ləğv edilib, yenidən yaradılıb. Göygöl qoruğunun ərazisində gözəl meşələr, dağ çəmənləri, zəngin və qiymətli bitkilər, canlılar aləmi vardır. Bu qoruqda göllər, meşələr, dağlar, dərələr, yalçın qaya parçaları göz oxşayır. Qoruğun ümumi sahəsi 7131 hektardır.

Bu qoruqda çoxlu palıd, tozağacı, fisdıq, vələs, ağcaqayın, çökə ağacları, doqquzdən, itburnu, ardıc kolları bitir.

Qoruğun «Eldar şamı» adlanan filialında isə nadir Eldar şamları göz oxşayır.

Qoruqda müxtəli heyvanlar, quşlar yaşayır. Qafqaz maralı, təkə, cüyür, ayı, tülkü, porsuq, dələ, meşə pişiyi, samur, vaşaq, dovşan bu qoruğun əbədi sakinləridir. Bu ərazidə bildirçin, göyərçin, cüllüt, qara kərkəz, yapalaq, ağacdələ, zığ-zığ, dolaşa, sanköynək və s. bu kimi quşlar nəğmə oxuyur.

Bu gözəl qoruğun hər otunu, çiçəyini, ağacını, kolunu, heyvanlarını, quşlarını, balıqlarını qorumaq, gözəlliyin keşiyini çəkmək lazımdır.

PIRQULU QORUĞU

Pirqulu qoruğu Azərbaycan hökumətinin 25 dekabr 1968-ci il tarixli qərarı ilə yaradılmışdır. Qoruğun ərazisi üç ayrı-ayrı hissədən ibarətdir. Araxçın sahəsi, Cəngi sahəsi, Pirqulu sahəsi. Araxçın sahəsi Qarı və Qırxbulaq dağların müxtəlif dərəcədə meyilli cənub və qərb yamaclarını əhatə edir. Meşələr Qırxbulaq çayının dərəsi boyunca yayılmışdır.

Cəngi sahəsi Cəngi hövzəsinin sol və qismən də sağ hissəsini əhatə edir.

Qoruğun əsas sahəsi Pirqulu dağında və onun ətrafında yerləşir.

Qoruqdakı meşələr zəngin, füsünkar və gözəl mənzərəlidir.

Pirqulu qoruğunun ərazisindən axan çaylar bunlardır: Ağsu çayı, Avaxıl çayı, Cəngi çayı və s.

Pirqulu meşələrində otuz növ ağac vardır. Bu meşələrdə vələs, palıd, fisdıq, ağcaqayın, göyrüş, dəmir qaraağacı çoxluq təşkil edir.

Dünyanın müxtəlif yerlərində qaraçökə ağacının səkkiz növü məlumdur. Bizim meşələrimizdə isə onun yalnız bir növü bitir. Qaraçöhrenin qərribə xüsusiyyəti var. Bu nadir bitki rütubətli meşələrdə iri ağaclar, nisbətən quraq meşələrdə isə kollar şəklində inkişaf edir. Bu ağac həmişəyaşardır. Oduncağı möhkəm, ağır və elastikdir. El arasında ona çürüməyən ağac da deyilir. Zəngin ot və kol bitkiləri olan sıx meşələr, otlu çəmənlər göz oxşayır. Burada cüyür, çöl donuzu, təkə, qonur ayı, vaşaq, tülkü, porsuq, çaqqal, dovşan, dələ, canavar və s. heyvanlar, qırqovul, qaratoyuq, alabaxta, bildirçin, sanköynək, ağacdələ və s. quşlar vardır.

Bəbirin ömrü təbiətdə 11, zooparkda 21 ildir.

Yarasalar mağaraya girəndə həmişə sol tərəfə dönürlər.

Bir qarışqanın iybilmə qabiliyyəti itdən güclüdür.

QOBUSTAN QORUĞU

Qobustan bütün dünyada məşhur olan tarixi qoruqdur. Bu qoruq 1966-cı ildə yaradılmışdır. Qoruq Bakının 70 km cənubunda Qaradağ rayonunun ərazisində yerləşir. Qoruğun yaradılmasında əsas məqsəd qayalar üzərinə həkk olunmuş salnamə xarakterli tarix, incəsənət, təbiət elmləri üçün mühüm əhəmiyyəti olan qaya təsvirlərini və kurqanları qorumaqdır. Qobustan qoruğu açıq səma altında muzey kimi bütün dünyada şöhrət qazanmışdır.

Qobustandakı abidələri üç əsas qrupa ayırmaq olar: 1. Böyükdaş, Kiqikdaş, Çinqırdağ və Yazılı qayaüstü təsvirlər kompleksi. 2. Mezolit, Neolit və daha sonrakı dövrlərə aid digər qədim düşəgələr və yaşayış yerləri. 3. Kurqanlar.

Qoruğun yerləşdiyi ərazinin özünəməxsus təbii şəraiti vardır. Onun ətrafındakı sahələr neft və qaz yataqları, müxtəlif tikinti materialları ilə zəngindir.

Qobustandakı qaya təsvirləri olduqca müxtəlif süljetə malik olan on min ilə qədər bir dövrü əhatə edir. Burada təqribən min qaya üzərində altı minə qədər təsviri incəsənət əsəri aşkar edilmişdir. Qobustan qoruğu xalqımızın keşməkeşli tarixinin pozulmaz salnaməsidir.

QARAGÖL QORUĞU

Qaragöl Azərbaycanın Laçın rayonu ilə Ermənistanın Gorus rayonu sərhədində yerləşir. Onun suyundan sürülərin və əkin yerlərinin suvarılması üçün istifadə edilir.

Qaragöl və onun ətraf zonası tarixən Azərbaycan torpağı olmuşdur. Lakin bədxah qonşularımız bu gölə də sahib durmaq istəyirlər. Qaragöl qoruğu 17 oktyabr 1987-ci il tarixdə yaradılmışdır. Sahəsi 240 hektardır. Bunlardan 176 hektarı su, 64 hektarı isə qurudur. Ərazidə qışı quraq keçən soyuq iqlim tipi hakimdir. Burada çimli, dağ-çəmən torpaqları yayılmışdır.

Dağkeçisi qoruqlarımızın bəzəyidir.

Dəvəquşu yumurtası 24 toyuq yumurtasına bərabərdir.

AĞGÖL QORUĞU

Azərbaycan hökumətinin 2 mart 1978-ci il tarixli qərarı ilə Ağgöl dövlət qoruğu yaradılmışdır. Qoruğun yaradılmasında əsas məqsəd göldə və onun ətrafında məskən salmış daimi və köçəri quşlar, məməli heyvanları qorumaq olmuşdur.

Ağgöl dövlət qoruğu Ağcabədi və Beyləqan rayonlarının ərazisində yerləşir. 31 dekabr 1987-ci il tarixli xüsusi qərarla qoruğun sahəsi daha da artırılmışdır. Qoruğun ümumi sahəsinin çoxunu Ağgöl təşkil edir. Ağgöl respublikamızın ən böyük göllərindən biridir. Gölə cənubdan kollektor qoşulur, şərqdən isə o digər kollektor vasitəsi ilə Sansu gölü ilə birləşir. Burada su duzludur.

Ərazi üçün yarım səhra, şoran torpaq və göl şəraitinə uyğun-laşmış bitki örtüyü seçiyyəvidir.

Ağgölün müəyyən hissələri, hətta dərinliyi 2 metr olan orta yerləri bir-birindən aralı six qamışlıqdır. Qamış topaları quşlar üçün ən yaxşı mühafizə, yuva və qidalanma yeridir. Burada ən çox boz qaz, qaşqaldaq, su fəresi, yaşılbaş ördək, aq vağ, ərsindimdik, qarabatdaq və s. quşlar yuva qurur.

Ağgöl dövlət qoruğunu əhatə edən quru ərazidə əsasən çimli-bataqlı bitkilər inkişaf edir. Onlar ərazidə müəyyən heyvan və quşların məskunlaşmasında müsbət rol oynayır. Qoruda yüz qırx növdən artıq quş var. Bu quşlardan bir neçəsinin adı qırmızı kitaba düşmüşdür.

Durnalar başqa quşlar kimi səs çıxara bilmir, yalnız dimdiklərini şaqqıldadırlar.

Quşlar yuvalarında yalnız istirahət edir, başqa yerlərdə isə yatarlar.

Arı 1 kq bal yığmaq üçün 1 milyona yaxın gülə qonmalıdır.

TÜRYANÇAY QORUĞU

Türyançay dövlət qoruğu 1956-cı ildən yaradılmışdır. Bu qoruğun meşələrindeki ağaclar torpağın qorunması, iqlimin mülayimləşdirilməsi, su ehtiyatlarının artırılmasına zəmin yaradır.

Türyançay qoruğu Ağdaş və Yevlax rayonunun ərazisində yerləşir. O, qərbdə Əlicançayın dərəsindən başlayıb, şərqdə ardıc, palıd, saqqızağacı və s. ağaclarla ibarət olub, qədim meşələrin qalıqlarıdır. Bu qoruq Türyançay dərəsində qurtarır. Uzunluğu 35, eni isə 5 km-ə çatır.

Qoruğun ərazisində aşağıdakı dağlar vardır: Pirseydağ, Nalbənddağ, Arçandağ, Ölməzdağ və s. Qoruğun əsas çayı -Türyançayın uzunluğu 180 kilometrdir. Qoruğun ikinci çayı Əlicançay öz mənbəyini Böyük Qafqazın cənub yamacından götürür, uzunluğu 98 kilometrdir. Qoruqda üç bulaq vardır: Dadlıbulaq, Duzlubulaq və Süleymanbulaq. Türyançay qoruğunda ən çox ardıc və saqqızağacı meşələri yayılmışdır. Burada qızılağac və söyüd meşələri, qaratikan kolluqları da inkişaf edir. Qoruqda heyvanların və quşların sayı xeyli zənginləşmiş və artmışdır. Burada çöl donuzu, qonur ayı, porsuq, dələ, tülkü, dovşan, çaqqal, vaşaq və s. heyvanlar məskən salmışdır. Kəklik, göyərçin, adi qurqur, ağbaş, Asiya kərkəsi, qara kərkəs, qartal, qaratoyuq, zığ-zığ, payız bülbül və digər quşlar Türyançay qoruğunun bəzəyidir.

İlanların yalnız 200 növü insanları zəhərliyə bilir.

Çöl pişikləri kor doğulur gözləri 9-11 gündən sonra açılır.

HİRKAN QORUĞU

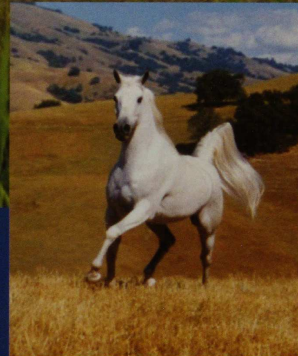
Hirkan qoruğu yurdumuzun gözəl guşələrindən birinin-Lənkeran rayonunun ərazisində yerləşir. Bu qoruq ağac, kol və ot bitkiləri ilə zəngindir. Həmin ərazidə 1000 növə qədər bitki vardır. Hirkan qoruğu 1936-cı il dekabrın 8-də yaradılmışdır. Qoruğun sahəsi bir neçə dəfə dəyişdirilmişdir. Hirkan Dövlət qoruğunun ərazisində yay quraq, payız rütubətli, qış isə mülayim keçir. Qoruğun ərazisindən keçən ən böyük çay- Lənkərançayın sağ qolu Vəşərud çayıdır.

Hirkan dövlət qoruğunun ərazisi zəngin bitki örtüyünə malikdir. Hirkan qoruğundakı meşələrdə demirəğac, palıd, vələs ağacları çoxluq təşkil edir.

Hirkan dövlət qoruğunun özünəməxsus heyvanlar aləmi vardır. Vaxtilə bu yerlərdə çoxlu pələng, bəbir, Qafqaz maralı, cüyür, tülkü yaşayırmış. Hazırda bu ərazidə pələng və bəbir yoxdur. İndi bu qoruqda kaftar, xallı maral, qırqovul, arıquşu, qutan, qara leylək, laçın, turac yaşayır.

At bir ay ayaq üstə dayana bilər.

Qırqovulun dünyada 211, Azərbaycanda iki növü var.

ZAQATALA QORUĞU

Füsunkar və zəngin təbiəti ilə məşhur Zaqatala qoruğu 4 dekabr 1929-cu ildə təşkil edilmişdir. 1951-ci ildən isə bu qoruq dövlət qoruğu adlanır. Zaqatala dövlət qoruğu Balakən və Zaqatala rayonunun ərazisində yerləşir. Onun ərazisi böyük Qafqazın 3646 metr hündürlüyündə olan Quton zirvəsindən başlayıb. Katexçayla Mavrovçayın qovuşduğu yere qədər davam edir. Uzunluğu cənubdan şərqi 40, eni isə şimaldan cənuba 5-12 kilometrdir. Ərazinin əksər hissəsi dağ və çəmən sahələri ilə örtülüdür. Bu heyvanlar aləminin zənginləşməsinə tam şərait yaradır.

Qoruda qayalıqlar, uçqunlar və çılpaq sahələr də vardır. Belə sahələr dağ keçilərinin məskən salması üçün əlverişlidir. Mürəkkəb quruluşa malik Zaqatala qoruğu dünyanın ən nadir guşələrindən biri sayılır. Zaqatala qoruğunda 800 növdən çox bitki vardır. Burada bitkilər tək-tək və qrup halında bitir. Nadir bitkilərdən bir çoxu qırmızı kitaba salınmışdır. Bu qrupda fıstıq, vələs, palıd, ağcaqayın, tozağacı, qızılağac, çökə, göyrüş və başqa ağaclar bitir. Burada bitən Avropa qaraçöhrəsi və qarmaqvari şam qırmızı kitaba daxil edilmişdir.

Zaqatala Dövlət qoruğunda heyvanlar aləmi də zəngindir. Burada 32 növ heyvan, 86 növ quş yaşayır.

Dəmirağac möhkəm oduncağa malik olduğundan telefon və elektrik dirəkləri üçün, maşın və alətlərin bəzi hissələrinin hazırlanmasında istifadə olunur.

Ördəklər həm üzməyi həm də uçmağı çox gözəl bacarırlar.

Kirpilər ilin 8 ayı yuxuda olur.

İspaniya tərcümədə "dovşanların vətəni" deməkdir.

Bildirçin Lənkaran zonasının dağətəyi meşələrində, Kürboyu tuqay meşələrində yuvalayır.

QARAYAZI QORUĞU

Azərbaycanın düzən meşələrinin xeyli hissəsi Kür çayı boyunca yerləşmişdir. Kürətrafi meşələrin mühafizəsi üçün tədbirlər ilk dəfə Ağstafa rayonundakı Qarayazi meşələri sahəsində həyata keçirilməyə başlanmışdır.

Qarayazi meşələri üç hissədən-Qarayazi, Soyuqbulaq və Böyükkəşik sahələrindən ibarət idi. 1922-ci ildə həmin meşə sahələri bölüşdürülmüş, onların birincisi Gürcüstanın, son ikisi isə Azərbaycanın tərkibinə daxil edilmişdir. 1964-cü ilin fevralında Azərbaycan hökumətinin qərarı ilə Qarayazi Ağstafa yasaqlığı yaradılmışdır.

Qoruğun ərazisi əsasən meşəlikdən ibarətdir. Elə buna görə də bu meşələrdə heyvanlar və quşlar çoxluq təşkil edir.

Kürün ətrafında söyüd, böyürtkən, iydə, zirinc kolluqları çoxluq təşkil edir. Sahildən uzaqlaşdıqca müxtəlif zolaqlı meşələr gəlir. Birinci zolaqda ağyarpaq qovaq, ikinci zolaqda palıd, qızılağac bitir. Meşəaltı kollar, cavan ağaclar meşənin nisbətən seyrək yerlərində daha çox inkişaf etmişdir.

Kür çayı boyunca əlverişli təbii meşə şəraiti vardır. Hələ keçmişdən burada qovaq, tut və s. ağaclar ekilmişdir.

Kür sahilindəki meşələr ərazinin iqlimini nizama salır, kənd təsərrüfatı bitkilərinin məhsuldarlığını artırır, heyvanlar və quşların sığınacaq yerinə çevrilir. Qoruğun ərazisində maral, qunduz, dələ, dovşan, çöl donuzu, tülkü, çaqqal, çöl pişiyi və s. heyvanlar, qırqovul, göyərçin, alabaxta, qaratomyuq, ağacdələ, siğirçin və s. quşlar məskunlaşmışdır.

Qarayazi iki sözlün birləşməsindən əmələ gəlmişdir: qara və yazı. Qara-böyük, yazı isə düz deməkdir. Deməli, bu coğrafi adın mənası «Böyük düz» anlamındadır.

QIZILAĞAC QORUĞU

Şimaldan və cənubdan gələn köçəri quşların yayılması üçün Azərbaycan çox əlverişli şərait vardır. Hələ 1913-cü ildə naturalistlərin və həkimlərin Tiflisdə keçirilən XIII qurultayında alimlər Azərbaycan sularında qışlayan quşların mühafizəsini təşkil etmək üçün tədbirlər görməyi təklif etmişdilər.

1926-cı ildə Qızılağac körfəzində yasaqlıq, 1923-cü ildə isə qoruq yaradıldı.

Qızılağac qoruğu respublikamızda sahəsinə görə birinci, yaranma tarixinə görə isə üçüncü qoruqdur. Qoruğun təbii şəraiti burada müxtəlif növ quşların, heyvanların və balıqların məskunlaşmasına tam şərait yaratmışdır. Qızılağac qoruğu 1976-cı ildən Beynəlxalq konvensiyanın ilk 12 su bataqlıq regionunun biri kimi siyahıya daxil olunmuş, bununla da beynəlxalq əhəmiyyətli qoruq kimi təsdiq edilmişdir.

Böyük Qızılağac körfəzi Xəzər dənizinin cənub-qərb sahilində, Azərbaycanın cənub-qərb hissəsində yerləşir. Bu qoruğun ərazisində su, bataqlıq və quru ərazinin ot və kol bitkiləri vardır. Bunlar quşlar üçün ən qiymətli yem bazası, yuva qurmaq və yaşamaq üçün ən əlverişli yerdir.

Bu qoruqda məməlilərin, sürünənlərin, suda - quruda yaşayanların, həşəratların, balıqların bir çox növləri yaşayır. Burada yirtıcı heyvanlardan canavar, tülkü, çaqqal, qamışlıq pişiyi, porsuq, Qafqaz gəlinciyi məskən salmışdır. Körfəzdə otuz növdən artıq balıq qeydə alınmışdır.

Qızılağac qoruğu quşlar aləmi ilə daha zəngindir. Buradakı quşlar əsasən aşağıdakı dəstələrdən ibarətdir, toyuqkimilər, göyərçinkimilər, durnakimilər, iyrenckimilər, qazkimilər, saydaqlar, qu quşukimilər, keçisağankimilər, uzunqanadlılar, sərçəkimilər və s.

Qızılağac qoruğuna dünyanın müxtəlif yerlərindən kütləvi şəkildə qanadlı qonaqlar gəlir. Qızılağac körfəz adlanan yeganə qoruqdur. Qızılağac qoruğu elə bil ki, dünyanın bütün quşlarının paytaxtıdır.

Köçəri quşlar uzaq səfərə hazırlaşdıqda öz çəkilibirinin 1/3-i qədər piy ehtiyatı toplayırlar.

Şiçan dəvə ilə müqayisədə daha uzun müddət susuz qala bilir.

Turax toxum bitki giləmeyvə və cücülərlə qidalanır. Ovlanması qadağandır.

Vaşaq geniş sıx meşələrdə düzənlik və dağlarda yaşayır. Ağaca yaxşı dırmaşır.

Həç bir kağız parçası 8 dəfədən artıq qatlana bilməz.

İSMAYILLI QORUĞU

İsmayilli rayonu Azərbaycanın ən gözəl guşələrindən biridir. Rayonun ərazisindəki meşələri, nadir ağacları, bitkiləri, heyvanları qorumaq məqsədilə 1981-ci ildə İsmayilli qoruğu yaradılmışdır. Adı dillərdə dastan olan Topçu, Talıstan meşələri bu qoruğun ərazisindədir. Ümumiyyətlə, bu qoruğun 85,5 faizini meşələr təşkil edir. İsmayilli meşələrində palıd, göyrüş, ağcaqayın, çökə, qaraçöhrə çoxluq təşkil edir. Bu ağaclardan ikisinin - şabalıdyarpaq palıdın və qaraçöhrənin adı Azərbaycanın qırmızı kitabına yazılıb. Qoruqda yemişan, əzgil, zoğal, itburnu və s. vardır.

Göycağın sol, Oxçucağın sağ qolları İsmayilli qoruğunun ərazisindən keçir. Burada şəfa qaynağı olan bulaqlar çoxluq təşkil edir.

Qoruğun heyvanlar aləmi də zəngindir. Burada cüyür, çöl donuzu, təkə, maral, ayı, canavar, vaşaq, çaqqal, tülkü, yenot, porsuq, dovşan, dələ və sair heyvanlar yaşayır. İsmayilli qoruğunda qırqovul, turac, qaratoyuq, alabaxta, bildirçin, sarıköynək, ağacdələnlər və s. quşlar vardır.

İLİSU QORUĞU

Qax rayonunu ən gözəl guşələrindən biri də İlisudur. 1987-ci il fevral ayının 20-də Azərbaycan hökumətinin qərarı ilə İlisu dövlət qoruğu yaradılmışdır. Zaqatala və İsmayilli qoruqlarının arasında yerləşən bu qoruğun sahəsi 9345 hektardır. Qoruğun ərazisinin 93 faizi meşələrdən ibarətdir. Təbii meşə ilə bərabər burada süni meşə zolaqları da salınmışdır. İlisu qoruğunda 300-ə qədər bitki növü vardır. Meşədə palıd, vələs, fısdıq, cökə, ağcaqayın, qovaq və s. qiymətli ağaclar çoxluq təşkil edir. Meşə-çəmən qurşağında itburnu, böyürtkən, dovşanalması və s. bitkilər vardır.

Qoruğun heyvanlar aləmi də zəngindir. Burada maral, cüyür, təkə, çöl donuzu, qonur ayı, canavar, tülkü, daş və meşə dələləri, porsuq, meşə pişiyi və s. yaşayır. İlisu qoruğunda 90 növə qədər nadir quşlar göz oxşayır. Qoruğun ərazisindən axan çaylarda nadir balıq növləri vardır.

Dəvəquşunun yumurtasını qaynatmaq üçün 4 saat vaxt lazımdır.

Tozağacının tumurcuq və yarpaqlarından təbabətdə istifadə olunur. Bəzi növlərindən dekorativ bağçılıqda istifadə edilir.

QUSAR YASAQLIĞI

Qusar yasaqlığı 1964-cü ilin iyulunda yaradılmışdır. O, cənubi-qərbdən şimali-qərbə doğru 28 km uzunluğunda və şimali qərbdən cənubi-şərqə doğru 12-15 km enində olan bir sahəyə malikdir. Yüksək ərazisi 700-800 m. hündürlükdə yerləşir.

Qusar dövlət yasaqlığının yaradılmasında məqsəd buradakı bir sıra ov əhəmiyyətli heyvan və quşları qoruyub artırmaqdır. Yasaqlığın ümumi sahəsi 15 min hektardır. Samur çayının və Qusarçayın arasında yerləşən yasaqlığı ön dağ və alçaq dağlıq sahələri əhatə edir. Bitki örtüyünə görə ərazisi üç hissəyə-tuqay meşələrinə, bozqır bitkilərinə və aşağı dağlıq meşələrinə ayrılır. Geniş ərazidə dənli bitkilər və meyvə bağları becərilir. Meşə sahəsi fısdıq, vələs, ağcaqayın, göyrüş qarışığı olan palıdlıqdır.

Buradakı meşəaltı kol bitkiləri yemişan, zoğal, armud, alça, alma, itburnu, böyürtkən və s. ibarətdir. Tuqay meşələri ağcaqovaq, titkər, qovaq, qızılağac, söyüd, palıd və s. ağacların qarışığından təşkil olunmuşdur. Bozqır sahələrdən dənli bitkilər daha çoxdur. Burada çöl donuzu, cüyür, canavar, tülkü, çaqqal, meşə pişiyi, qamışlıq pişiyi, dələ, porsuq, samur, yenot, dovşan və s. heyvanlar, qırqovul, kəklik, turac, bildirçin, çöl göyərçini, yaşılbaş ördək və s. quşlar yaşayır.

ŞƏKI YASAQLIĞI

Şəki dövlət yasaqlığı 1964-cü ildə yaradılmışdır. O, Əyriçayın hövzəsində, Yevlax, Şəki və Şəki-Oğuz şose yollarının arasında yerləşir. Ərazi zəngin bitki örtüyünə malikdir. Meşə sahələri palıd, qızılağac, qoz, tut ağaclarından ibarətdir. Çay dərələrində ağaclarla birlikdə yemişan, əzgil, böyürtkən, qaratikan, alça və s. kollar keçilməz cəngəlliklər əmələ gətirir. Nisbətən quraq sahələrdə palıd, tut, alma və s. bitkilər yayılmışdır. Ərazi başdan-başa təsərrüfat obyektidir, əkilir, otarılır. Bununla bərabər, müvafiq quşların və heyvanların yaşamasına, gizlənməsinə və artırılmasına müsbət təsir göstərən şərait vardır. Yasaqlıqda qonur ayı, çöl donuzu, çaqqal, canavar, tülkü, meşə pişiyi, porsuq, dovşan, samur, dələ, sincab və s. heyvanlar, qırqovul, turac, meşə göyərçini, alabaxta, meşə cüllütü, bildirçin, boz kəklik, yaşılbaş ördək və s. quşlar məskunlaşmışdır.

ABŞERON YASAQLIĞI

Abşeron dövlət yasaqlığı 1969-cu ilin iyulunda yaradılmışdır. Yasaqlıq Abşeron yarımadasının cənub-qərb qurtaracağındadır. İnzibati cəhətdən Bakı şəhərinin Xəzər rayonuna daxildir.

Yasaqlığın yaradılmasında məqsəd ceyranların, Xəzər suitsisinin və quşların qorunub artırılmasını təmin etməkdir.

Yasaqlığın quru ərazisində ceyran, çaqqal, tülkü, porsuq, dovşan, Xəzər sularında isə suiti və müxtəlif balıqlar, quşlardan gümüşü qağayı, fısıldayan qu quşu, boz və qırmızıdöş qazlar, müxtəlif növ ördəklər, böyük ağ vağ, qumluq cüllütü, qaşqaldaq və s. məskən salmışdır.

Qonur ayının çəkisi 150-300 kiloqram olur.

ORDUBAD YASAQLIĞI

Ordubad yasaqlığı 1969-cu ilin iyulunda Naxçıvan Respublikasının Ordubad və Culfa rayonunun ərazisində yaradılmışdır. Yasaqlığın yaradılmasında məqsəd ərazidəki nadir və qiymətli heyvanları, quşları qoruyub artırmaqdır. Yasaqlığın 40 min hektar sahəsi vardır. Zəngəzur dağlarının cənub-qərb yamacında yerləşən bu yasaqlıq 1000-3900 metr hündürlükləri əhatə edir.

Yasaqlığın ərazisində yayı quraq keçən soyuq iqlim tipi hakimdir. Ərazidə dağ keçisi, köpçər, daş dələsi, canavar, çaqqal, tülkü və sair heyvanlar, qırqovul, kəklik, bildirçin, alabaxta və sair quşlar məskunlaşmışdır.

Dəniz qaranqşları heç dayanmadan 5 il uça bilirlər.

ŞƏMKİR YASAQLIĞI

Şəmkir yasaqlığı 1964-cü ilin fevralında yaradılmışdır. Bu yasaqlıq Kür çayının iki sahilini boyunca uzanır.

Şəmkir dövlət yasaqlığının 10 min hektar sahəsi vardır.

Ərazinin meşə və kolluqlarında söyüd, ağyarpaq qovaq, qaraitkan, böyürtkən, yulğun və s. çoxluq təşkil edir. Yasaqlığın sahəsi heyvan və quşların yaşayışı üçün əlverişlidir.

Yasaqlığın ərazisində çöl donuzu, dovşan, canavar, çaqqal, tülkü, meşə pişiyi və s. heyvanlar, turac, qırqovul, kəklik, müxtəlif su quşları yaşayır.

KORÇAY YASAQLIĞI

Korçay yasaqlığı 1961-ci ilin noyabr ayında Xanlar və Goranboy rayonlarının ərazisində yaradılmışdır. Yasaqlıq əsas hissədən və Qoşqarçayın Kürə töküldüyü ərazidə yerləşən filialdan ibarətdir.

Ərazi düzənlik, təpəlik və alçaq dağlıq sahələrdən ibarətdir. Burada üç çay var: Gəncəçay, Korçay və Qoşqarçay. Korçayın yasaqlığın ərazisindəki uzunluğu o biri çaylara nisbətən uzun olduğu üçün bura Korçay yasaqlığı adlanır. Yasaqlıqda ceyran, dovşan, tülkü, çaqqal, canavar, kəklik, turac və s. Yaşayır.

Çayırtkə yeganə həşəratdır ki, başını fırlada bilər.

Arıların iki qarnı var. Biri yemək, digəri bal üçün.

İtlər sarı və mavi rənglər arasındakı fərqi qəbul edə bilərlər.

Çaqqallar xırda heyvanlarla qidalanır, bəzən toyuq-cücəyə, qoyun-quzuya da hücum edir.

İSMAYILLI YASAQLIĞI

İsmayilli dövlət yasaqlığı 1969-cu ilin iyulunda yaradılmışdır. O əsasən İsmayilli, qismən də Qəbələ rayonları ərazisində yerləşir. Yasaqlıq Böyük Qafqazın cənub yamacında şimaldan baş silsilənin suayrıcı, şərqdən Girdmançay, qərbdən Vəndəmçay, cənubdan Qanix-Həftəran vadisi ilə sərhədlənir. Bu yasaqlığın yaradılmasında məqsəd buradakı heyvan və quşların qorunması və sayının artırılmasıdır. Yüksək orta və qismən də aşağı dağlıq sahələri əhatə edən yasaqlığın ərazisi dərin çay dərələri vasitəsilə xeyli parçalanmışdır. Böyük Qafqazın Babadağ zirvəsi də buradadır.

Yasaqlığın ərazisində dağ-çəmən və meşə bitkiləri çoxluq təşkil edir. Meşə ilə örtülü sahə əsasən vələs, fısdıq və palıd meşələrindən ibarətdir. Yasaqlığın ərazisində heyvanlar aləmi hər növ, həm də say etibarilə zəngindir. Burada təkçə, cüyür, maral, çöl donuzu, canavar, vaşaq, çaqqal, tülkü, porsuq, dovşan, dələ və s. vardır. Bura quşlarla da zəngindir: kəklik, qırqovul, turac, alabaxta, bildirçin və s. bu kimi quşlar yasaqlığın gözəlliyini daha da artırır. Füsunkar Azərbaycan təbiəti insanı valeh edir. İnsan sevinir ki, belə bir gözəl diyarda doğulub yaşayır.

QIZILCA YASAQLIĞI

Qızılca dövlət yasaqlığı 1984-cü ilin fevral ayında Gədəbəy rayonunun Qızılca meşəliyini sahəsində yaradılmışdır. Ərazi 1500-2000 metr hündürlükdə yerləşir, dağ silsilələri dərin dərələrə parçalanmışdır. Burada yay sərin qış isə çox sərt keçir.

Yasaqlığın ərazisində bir neçə kiçik çay vardır. Meşəni əmələ gətirən əsas ağac cinsləri palıd, fısdıq və vələsdir. Fısdıq meşələri, 1340, vələs meşələri 1240, palıd meşələri isə 900 hektar sahəni əhatə edir. Seyrək meşəliklər 307 hektar sahədə yayılmışdır. Ərazidə meşəsiz sahələr 502 hektara çatır. Meşələrdə həmçinin ağcaqayın, göyrüş müxtəlif meyvə ağacları, dərman bitkiləri geniş yayılmışdır.

Burada cüyür, qonur ayı, çöl donuzu, dovşan və s. heyvanlar, müxtəlif quşlar qorunur.

BƏNDOVAN YASAQLIĞI

Bəndovan yasaqlığı 1961-ci ilin noyabrında Salyan və Qarabağ rayonu ərazisində yaradılıb. Yasaqlığın yaradılmasında məqsəd bu ərazidə ceyranları və digər heyvanları, köçəri və oturaq su və quru quşlarını qoruyub artırmaqdır.

Şirvan dövlət qoruğu ilə qonşu olan bu yasaqlıqda heyvanlar və quşlar aləmi zəngindir. Yasaqlığın ərazisi yarımsəhralıq olsa da, burada heyvanlar və quşlar üçün kifayət qədər yem ehtiyatı vardır. Burada ceyran, qunduz, dovşan, canavar, çaqqal, tülkü, çöl pişiyi, porsuq, və s. heyvanlar yaşayır. Quşların çoxu göldə, onun ətrafında, kanallarda məskunlaşır. Çünki bu su hövzələri bitkilərlə zəngindir.

Dünyada ən uzunömürlü dəvə 35 il 5 ay yaşamışdır.

Porsuq piyinin müalicəvi əhəmiyyəti var.

Çalığışu adlı quşlar bir ildə 4 milyon xırda həşərat yeyir.

LAÇIN YASAQLIĞI

Laçın dövlət yasaqlığı 1961-ci ilin noyabr ayında yaradılmışdır. Yasaqlıq orta və yüksək dağlıq əraziyə xas olan relyefə malikdir. Ən yüksək zirvə Qırxqızdır. Şəlvə, Piçəniz, Qorçuçay və s. çayların yerli və dərin bərələr vasitəsi ilə qoruğun ərazisi parçalanmışdır.

Yasaqlığın ərazisində qışı quraq keçən soyuq iqlimin tipi hakimdir. Bitki örtüyünə görə yasaqlığın ərazisi ideriya palidindən ibarət olan orta dağ-meşə, şərç rayonlarından ibarət olan bağ-meşə və alp çəmənlikləri qurşaqlarına ayrılır. Meşələri əsasən vələs, çökə, ağcaqayın və s. ağacların qarışığından ibarət palid meşələridir.

Yasaqlıqda cüyür, çöl donuzu, dovşan, canavar, porsuq, ayı kimi heyvanlar məskunlaşmışdır. Burada kəklik, tetra quşu, bildirçin, alabaxta və s. quşlar çoxluq təşkil edir.

AĞ GÖL YASAQLIĞI

1964-cü ilin fevralında Ağgölü və onun ətrafını əhatə edən 9173 hektar sahədə Ağgöl dövlət yasaqlığı yaradılmışdır. 1978-ci ildə onun bir hissəsində Ağgöl dövlət qoruğu təşkil edildi. Yasaqlığın sahəsi kiçildilərək 4773 hektara endirildi.

Ərpazi Mil düzündə Ağcabədi və Beyləqan rayonlarının ərazisində yerləşir. Yasaqlığın yaradılmasında məqsəd burada məskunlaşmış quşları və heyvanları qorumaqdır.

Ağgöl dövlət yasaqlığı yarımsəhra zonasında yerləşir. Burada bütün il çöl donuzu, qunduz, dovşan, canavar, tülkü, qamışlıq pişiyi, porsuq və s. heyvanlar yaşayır. Ağgöldə çəki, naxa, külmə və s. balıqlar var. Yasaqlığın ərazisində oturaq və köçəri quşlardan müxtəlif qazlar, ördəklər, vağlar, qarabatbaqlar, cüllütlər, sultan toyuğu və s. quşlar yaşayır.

KİÇİK QIZILAĞAC YASAQLIĞI

1978-ci ilin fevralında Lənkəran rayonunun ərazisində Kiçik Qızılağac körfəzinin orta və cənub hissələrində dövlət yasaqlığı yaradılmışdır. Yasaqlığın yaradılmasında məqsəd buradakı su, bataqlıq və quru ərazilərinin köçəri və oturaq quşlarını qorumaqdır.

Əvvəllər Kiçik Qızılağac körfəzi yox idi və onun ərazisi Böyük Qızılağac körfəzinin bir hissəsini təşkil edirdi. Xəzərin səviyyəsinin aşağı düşməsi ilə əlaqədar olaraq şimaldan qərbə uzanan ada quru ərazi ilə birləşdi. Böyük Qızılağac körfəzinin bir hissəsini ondan ayırdı, nəticədə yeni Kiçik Qızılağac körfəzi yarandı.

Kiçik Qızılağac körfəzi balıqlarla zəngindir və çoxlu sayda köçəri və oturaq quşların məskənidir. Qızılağac qoruğunda yaşayıb adı qırmızı kitaba düşən quşlara bu yasaqlıqda da rast gəlinir.

İbtidai sinif şaşırdları
və məktəbəqədər
azyaşlı uşaqlar üçün
aylıq jurnal

👉 1958- ci ildən çıxır

👉 Təsisçi:
Azərbaycan Gənclər İttifaqı

👉 Baş redaktor:
Rafiq Yusifoğlu

👉 Redaksiya heyəti:

Ağacan Əhmədov
Ənvər Qarayev
Zahid Xəlil
İlyas Tapdıq
Məhərrəm Qasımlı
Qəşəm İsabəyli

👉 Məsul katib:
İlqar Mehdiyev

👉 Bədii redaktor:
Arif Hüseynov

👉 Dizayner -rəssam:
Kübra Salamova

👉 Redaksiyanın ünvanı:
Bakı- AZ 1146,
Mətbuat prospekti,
529- cu məhəllə.
Telefon:439 08 53
E-mail: goyarchin@box.az

Çapa imzalanıb: 23.06.10
Sifariş:2260
Tiraj:1500
Kağız formatı:60/90/18
Çap vərəqi:2,5
Hesab-nəşr vərəqi:3,93
Ofset üsulu ilə çap olunub.
Bakı
"Azərbaycan" nəşriyyatının
mətbəəsi

Lisenziya № 022328

GİL ADASI YASAQLIĞI

Gil adası dövlət yasaqlığı 1964-cü ilin fevralında yaradılmışdır. O, Qobustan qəsəbəsi yaxınlığında sahilədən 6 km aralıda Xəzər dənizindəki eyni adlı adada yerləşir. Gil adası Azərbaycanda sahəsinə və uzunluğuna görə beşinci, eninə görə yeddinci adadır.

Gil adası yasaqlığı Bakı şəhərinin Qaradağ rayonunun ərazisindədir. Onun sahəsi 400 hektardır. Adada əsasən quşlar, xüsusən gümüşü qağayılar qorunur. Burada qağayıların sayı bəzən 10 minə çatır.

ŞƏMKİR YASAQLIĞI

Şəmkir yasaqlığı 1964-cü ilin fevralında yaradılmışdır. Bu yasaqlıq Kür çayının iki sahili boyunca uzanır.

Şəmkir dövlət yasaqlığının 10 min hektar sahəsi vardır.

Ərazinin meşə və kolluqlarında söyüd, ağyarpaq qovaq, qaratikan, böyürtkən, yulğun və s. çoxluq təşkil edir. Yasaqlığın sahəsi heyvan və quşların yaşayışı üçün əlverişlidir.

Yasaqlığın ərazisində çöl donuzu, dovşan, canavar, çaqqal, tülkü, meşə pişiyi və s. heyvanlar, turac, qırqovul, keklik, müxtəlif su quşları yaşayır.

QARAYAZI-AĞSTAF A

Qarayazı Ağstafa yasaqlığı 1964-cü ildə yaradılmışdır. O, qərbdən Qarayazı qoruğu, şimaldan Bakı-Tbilisi dəmir yolu, cənubdan Kür çayı ilə həmsərdəddir.

Yasaqlığın ərazisində pəlid meşəsi, qarışıq meşələr və kolluqlar, otlaqlar, əkin sahələri, qamışlı cəngəlliklər vardır. Bu ərazi heyvan və quşlarla zəngindir. Burada maral, çöl donuzu, qunduz, canavar, çaqqal, meşə pişiyi, tülkü, porsuq, dovşan və s. heyvanlar, qırqovul, qaratoyuq, alabaxta, su fərəsi, ördək, qaşqaldaq, göyərçin, şanapipik, ağacdələ, bildirçin və s. quşlar vardır.